

SPOTKANIE JAKO MODEL KOMUNIKACJI W ORĘDZIACH PAPIEŻA FRANCISZKA NA ŚWIATOWY DZIEŃ ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU

Wstęp

Technologiczne osiągnięcia w dziedzinie komunikacji są wielkim dobrodziejstwem, „darem Boga Stwórcy”², zauważanym i wielokrotnie docenianym przez Kościół. Dzięki nowym formom komunikacji „czas i przestrzeń zostały przekroczone, człowiek stał się obywatelem świata, współuczestnikiem i świadkiem najodleglejszych wydarzeń i faktów całej ludzkości”³. Do niedawna przecież dla wielu osób jedyną pożywką intelektualną był podstawowy zapas wiadomości szkolnych, tradycje rodzinne i wpływ lokalnego środowiska wychowania, a dziś wszechobecne media wydają się bezustannie dostrajać człowieka do globalnych możliwości i tempa całego świata⁴. Techniczny rozwój narzędzi przekazu i staranne dobieranie przemyślanych strategii komunikacyjnych⁵ stały się właściwie zasadniczą osią, wokół której koncentrują się główne nurty przemian i to nie tylko w obrębie samej branży technologii informacyjnej, ale przede wszystkim w człowieku, w jego ocenie rzeczywistości, potrzebach, w sposobie podchodzenia zarówno do rzeczy, do ludzi, jak i do relacji z Bogiem⁶. Technika jednakże może przed ludzkością roztaczać nie tylko nowe horyzonty, ale również przekształcać, a nawet niszczyć naturalną tkankę egzystencjalną osób i społeczności, a jej zdobycze mogą w swojej dwuznaczności⁷ stać się dla człowieka zarówno błogosławieństwem

¹ Ks. mgr lic. Zbigniew Woźniak – kapłan diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej, doktorant Instytutu Teologii Duchowości KUL. Adres do korespondencji: 78-400 Szczecinek, ul. Kościuszki 91; e-mail: woźniak68@gmail.com.

² Pius XII, *Encyklika „Miranda prorsus». O kinematografii, radiu i telewizji”* (Warszawa: Te Deum, 2002), 5.

³ Paweł VI, „Środki komunikacji ważnymi elementami cywilizacji”, w: *Orędzia Papieskie na Światowe Dni Komunikacji Społecznej 1967–2002*, red. Marek Lis (Częstochowa: Edycja Świętego Pawła, 2002), 11–12.

⁴ Paweł VI, „Prasa, kino radio i telewizja w służbie postępu ludzkości”, w: *Orędzia Papieskie na Światowe Dni Komunikacji Społecznej 1967–2002*, red. Marek Lis (Częstochowa: Edycja Świętego Pawła, 2002), 17.

⁵ Małgorzata Rzeszutko-Iwan, „W stronę dialogu – o modelach, wymiarach i strategiach komunikacyjnych”, *Poznańskie Spotkania Językoznawcze* 32 (2016): 34–40, dostęp 15.04.2018, DOI:10.14746/psj.2016.32.3.

⁶ Paweł VI, „Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym”, nr 4, w: *Sobór Watykański II, Konstytucje, dekryty, deklaracje* (Poznań: Pallottinum, 2002), 528.

⁷ Jan Paweł II, „«Rozgłaszajcie na dachach»; Ewangelia w epoce globalnej komunikacji”, nr 2, w: *Orędzia Papieskie na Światowe Dni Komunikacji Społecznej 1967–2002*, red. Marek Lis (Częstochowa: Edycja Świętego Pawła, 2002), 236–237.

stwem, jak i przekleństwem⁸. Przykładem jest fakt, że złożoność dzisiejszych narzędzi i procesów komunikacyjnych wydaje się skutkować raczej oddaleniem osób od siebie, wyobcowaniem, jakąś tylko pozorną wirtualną bliskością, zamiast zjednoczeniem, co paradoksalnie uderza w samą istotę komunikacji, która w Bożym zamyśle jest „zasadniczym sposobem życia w komunii”⁹. Jak stwierdza więc papież Franciszek: „Nie wystarczy przechadzać się po cyfrowych «drogach», a więc po prostu połączyć się: trzeba, aby temu połączeniu towarzyszyło prawdziwe spotkanie”¹⁰. W tym kontekście celem niniejszego studium jest wykazanie, że Kościół ustami obecnego papieża formułuje w swoim najnowszym nauczaniu apel, by inspiracji do przeobrażania współczesnych procesów komunikacyjnych szukać w *spotkaniu*, dostrzegając w nim twórczy model komunikacji.

Niniejsze opracowanie podzielone jest na dwie części. Pierwsza z nich obejmuje próbę zarysowania szerszej teologicznej perspektywy, w której spotkanie jawi się jako propozycja modelu komunikacji. W drugiej natomiast przedstawiona będzie synteza myśli Franciszka zawartych w jego orędziach na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu¹¹, w odniesieniu do konkretnych aspektów spotkania i ich modelującego wpływu na komunikację międzyludzką.

1. Spotkanie jako model komunikacji – podstawy teologiczne

Uzasadnienia postulatu przyjęcia spotkania za model komunikacji dostarcza zarówno objawienie, którego natury nie sposób nie widzieć przecież także w kategoriach komunikacyjnych, jak i duchowe doświadczenie Kościoła. Oczywiście nie chodzi tu o spotkanie jako przypadkowe lub nawet planowane zetknięcie się osób w czasie i przestrzeni czy też połączenie za pomocą urządzeń komunikacyjnych. Spotkanie jest tu pojmowane jako rodzaj wydarzenia, w które jego uczestnicy angażują się osobowo przez wzajemne otwarcie na siebie i doświadczają w nim swojej podmiotowości¹².

⁸ Krzysztof Loska, *Dziedzictwo McLuhana – między nowoczesnością a ponowoczesnością* (Kraków: RABID, 2001), 103.

⁹ Franciszek, „Jak demaskować fałszywe wiadomości. Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2018 r.”, *L'Osservatore Romano* 2 (2018): 4.

¹⁰ Franciszek, „Przekaz w służbie kultury spotkania. Orędzie na XLVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2014 r.”, *L'Osservatore Romano* 2 (2014): 7.

¹¹ W odniesieniu do papieskich orędzi na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu zamiennie używane są dwa określenia: *Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu* lub *Orędzie na Światowy Dzień Komunikacji Społecznej*, zależnie od tłumaczeń i preferencji wydawców. Druga nazwa wydaje się być bliższa oryginalnym tekstom orędzi i precyzyjniej oddaje problematykę tych dokumentów, które nie ograniczają się li tylko do omówienia środków przekazu, lecz dotyczą komunikacji szeroko rozumianej. Bardziej oficjalna i popularna jest jednak pierwsza z nich, dlatego w tekście opracowania została obrana za wiodącą.

¹² Paulina Żydek, „Sytuacja spotkania w perspektywie społecznej, filozoficznej i pedagogicznej”, *Biblioteka Współczesnej Myśli Pedagogicznej* 4 (2015): 182, dostęp 20.04.2018, <http://www.bwmp.up.krakow.pl/wp-content/uploads/2016/10/%C5%BBydek.pdf>.

1.1. Archetypiczne spotkanie z Bogiem

Badając teksty Starego i Nowego Testamentu, szybko można zauważyć, że tak rozumiane wydarzenie spotkania jest w nich nie tylko często powtarzającym się motywem historiozbawczym, ale również bardzo obrazowym narzędziem przekazu, za pomocą którego w tekstach natchnionych komunikowane są istotne treści objawienia. „Bóg daje się poznać w dialogu, który pragnie prowadzić z nami”¹³. Dokonując pewnego uproszczenia, można nawet powiedzieć, że przekazy biblijne to swoisty zbiór relacji ze spotkań Boga z człowiekiem dających wgląd w bosko-ludzką zażyłość i stanowiących podwalinę pod budowę wszystkich innych odniesień. Również papież Franciszek w swoich orędziach posługuje się paradygmatem spotkania, ukazując różne aspekty komunikacji w świetle konkretnych spotkań – np.: Maryi z Elżbietą, Jezusa z uczniami w drodze do Emaus, uczonego w Prawie z Jezusem, Samarytanina z napadniętym pielgrzymem czy Stwórcy z Adamem i Ewą. W całej historii zbawienia, poczynając od jedyne w swoim rodzaju spotkania Boga z człowiekiem w raju¹⁴, przez kolejne *spotkania–wydarzenia*, stopniowo i coraz jaśniej zarysowuje się przestrzeń, a zarazem konkretna formuła komunikacji, z pomocą której Bóg zwraca się do ludzi jak do przyjaciół, obcuje z nimi i zaprasza do wspólnoty z sobą oraz przyjmuje ich do niej¹⁵. Jądro całego doświadczenia wiary objawionej stanowi bowiem nie jakaś decyzja etyczna, idee czy zasady religijne lub społeczne, lecz właśnie „spotkanie z wydarzeniem, z Osobą, która nadaje życiu nową perspektywę, a tym samym decydujące ukierunkowanie”¹⁶. Wskazanie spotkania jako modelu komunikacji nie odnosi się jedynie do relacji Bóg – człowiek. Przyjrzenie się spotkaniom, w tej kluczowej dla zbawienia człowieka relacji, pozwala nam wnikliwiej spojrzeć także na odniesienia społeczne. Archetypiczna siła spotkania i dialogu Boga z człowiekiem kształtuje bowiem również styl komunikacji międzyludzkiej, czyniąc ją owocną i dając nadzieję na uzdrowienie zakłóconych czy wręcz szkodliwych procesów komunikacyjnych, bo „kiedy dochowuje się wierności logice Boga, komunikacja staje się miejscem, w którym osoby wyrażają własną odpowiedzialność w poszukiwaniu prawdy i budowaniu dobra”¹⁷. Jest to więc droga do przywrócenia współczesnej komunikacji jej pierwotnej, przewidzianej w myśli stwórczej Boga, zdolności i siły do budowania prawdziwie osobowych, rozwijających człowieka więzi ludzkich¹⁸.

¹³ Benedykt XVI, *Posynodalna adhortacja apostolska „Verbum Domini”* (Kraków: Wydawnictwo M, 2010), nr 6.

¹⁴ Jan Paweł II, *Encyklika „Fides et ratio”* (Kraków: Wydawnictwo M, 1998), nr 7.

¹⁵ Paweł VI, „Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym”, nr 2, w: Sobór Watykański II. *Konstytucje, dekry, deklaracje. Tekst polski* (Poznań: Pallottinum, 2002), 350.

¹⁶ Benedykt XVI, *Encyklika „Deus caritas est”* (Poznań: Pallottinum, 2006), nr 1.

¹⁷ Franciszek, „Jak demaskować fałszywe wiadomości. Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2018 r.”, *L'Osservatore Romano* 2 (2018): 4.

¹⁸ Anita Żurek, „Komunikacja interpersonalna drogą do chrześcijańskiego braterstwa”, *Studia Koszalińsko-Kołobrzeszkie* 23 (2016): 279, dostęp 18.04.2018, DOI: 10.18276/skk.2016.23-18.

1.2. Dynamizm partnerstwa

Istotnym dynamizmem spotkania jest na pewno jego moc wydobywania wartości i godności osoby. Łatwo zauważyć, że z perspektywy teologicznej rzeczywistość, w której żyjemy, nigdy nie jest jedynie chaotycznym zbiorem bytów obojętnie istniejących obok siebie. Już biblijne opisy stworzenia jednoznacznie przedstawiają uniwersum jako przestrzeń celowej komunikacji, w której nawet nieożywione elementy wszechświata same w sobie stanowią jakby pierwotny nośnik informacji. Kosmos sam w sobie stanowi medium pośredniczące w zamierzonym rozumnym przekazie, którego odbiorcą jest człowiek. Dobro, piękno i rozumność stworzenia stają się więc możliwym do zinterpretowania komunikatem, spontanicznie narzucającym się rozumowi ludzkiemu, który najpierw naprowadza go na samo istnienie jego Nadawcy – Boga¹⁹. Księga Rodzaju początki odczytywania sensu świata, a przede wszystkim zagadki ludzkiego istnienia, umieszcza jednak w bardzo ścisłym kontekście spotkania z żywym Bogiem. To spotkanie u źródeł ludzkiej historii pociąga za sobą istotną „zmianę w przestrzeni obcowań”²⁰. Człowiek ze swojej pierwotnej samotności kieruje się ku „Innemu”, ku „Ty”, w którym odkrywa podobieństwo, ale i odrębność, swoją tajemnicę i godność. Wykracza on poza siebie ciekaw złożoności świata i siebie samego, i wychyla się ku inności objawiającej się w Bogu, a następnie w drugim człowieku²¹. Pytając o swoją tożsamość, człowiek szuka poczucia pewności i satysfakcji z odnalezionej prawdy, ale owo *pra-spotkanie* w Edenie jednoznacznie pokazuje, że ich źródłem nie jest jakiś zimny, bezosobowy strumień informacji. Prawdziwą odpowiedzią na ludzkie pytania i tęsknoty staje się samo *twarzą w twarz z Bogiem*, spotkanie, z którego rodzi się dialog i relacja, a przez nie najgłębsze zrozumienie siebie i świata²². Człowiek w swojej naturze jest „ukonstituowany na miarę «partnera Absolutu»”²³, zaś spotkanie jest niewątpliwie jedną z manifestacji tego partnerstwa. Spotkanie z Bogiem zawsze daje człowiekowi mandat, by nie tylko właściwie odczytywał sens boskiego przesłania wobec siebie, ale też współtworzył – nadawał sens innym bytom oraz samodzielnie nazywał otaczającą go rzeczywistość²⁴. Spotkanie to także miejsce rodzenia się odwagi człowieka w jego powołaniu, misji, działaniu i znoszeniu cierpień²⁵.

¹⁹ Mdr 13,1–9; Rz 1,19–20.

²⁰ Józef Tischner, *Filozofia dramatu* (Paris: Éditions du Dialogue, 1990), 27.

²¹ Anna Karoń, *Dramat spotkania z Bogiem i człowiekiem w myśli Karola Wojtyły Jana Pawła II* (Kraków: Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej, 1994), 28–29.

²² Joseph Ratzinger/Benedykt XVI, *Jezus z Nazaretu*, cz. I (Kraków: Wydawnictwo M, 2011), 19.

²³ Jan Paweł II, *Mężczyznę i niewiastę stworzył ich. Odkupienie ciała a sakramentalność małżeństwa* (Watykan: Libreria Editrice Vaticana, 1986), 28.

²⁴ Rdz 2,18–20.

²⁵ Wj 3, 10; Sdz 6, 14; Dz 9,15–16.

1.3. Chrystus – spotkanie bóstwa i człowieczeństwa

Chociaż zaproszenie do takiej bliskości z Bogiem jest dla człowieka wielkim dowartościowaniem, to przywilej ten jednocześnie potrafi budzić zarówno wdzięczność i akt adoracji, jak i zaskoczenie, a nawet pewien rodzaj zgorszenia. Widać to najbardziej na kartach Nowego Testamentu, gdy radykalizm dowartościowania osoby ludzkiej wyraził się w sposób niepowtarzalny i ostateczny w tajemnicy wcielenia, śmierci i zmartwychwstania Syna Bożego²⁶. Spotkanie bóstwa i człowieczeństwa w wydarzeniu Jezusa Chrystusa²⁷ jest rzeczywistością wyniesienia osoby ludzkiej do takiej godności, która pozwala człowiekowi odważnie patrzeć na siebie samego jako na przyjaciela²⁸, wybrańca²⁹, Syna Bożego³⁰, współdziedzica Chrystusa³¹, kogoś, kto ma nieograniczony dostęp do życzliwości Boga³². W przypadku spotkania człowieka z Bogiem nie można oczywiście mówić o partnerstwie, które zrównuje ich odrębne natury i relacje między nimi. Dystans jednak, jaki dzieli Stwórcę od stworzenia, Zbawiciela od grzesznika, zostaje wyraźnie przełamany właśnie w wydarzeniu spotkania, w którym – ze strony Boga – ładunek darmości, bliskości i pragnienia obdarowania, aż po ofiarnicze samowydanie Chrystusa, niejako rozsadza wszelkie bariery. Gdy więc próbujemy zrozumieć istotę spotkania i jego odniesień do komunikacji interpersonalnej w kontekście teologicznym, to na pewno na pierwszy plan wybija się tu głębokie zainteresowanie samą osobą daną nam w wydarzeniu spotkania, a nie tylko *newsem* przynoszonym przez nią bądź innymi korzyściami wynikającymi z konsumpcyjnego lub manipulacyjnego posługiwania się możliwościami nowoczesnych środków przekazu. Komunikacja, która instrumentalizuje człowieka, w której nie jest on głównym celem, nie jest spotkaniem i staje się w zasadzie „brutalną agresją”³³. Spotkanie rozpoznaje się po radości z daru drugiej osoby. Stąd – jak zauważa papież – „wyrażanie radości ze spotkania jest w pewnym sensie archetypem i symbolem wszelkiego przekazu” opartego na priorytecie osoby, a nie technologii³⁴.

²⁶ 1 Kor 1,20–30.

²⁷ Artur Kołodziejczyk, „Teologia spotkania jako nowy paradygmat refleksji nad Objawieniem”, *Teologia Młodych* 6 (2017): 8, dostęp 20.04.2018, [http://www.wtl.us.edu.pl/tm/6/TM_06\(2017\)4-13.pdf](http://www.wtl.us.edu.pl/tm/6/TM_06(2017)4-13.pdf).

²⁸ J 15,15.

²⁹ Kol, 3,12.

³⁰ Rz 8,14.

³¹ Rz 8,17.

³² Hbr 4,16.

³³ Franciszek, „Przekaz w służbie kultury spotkania. Orędzie na XLVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2014 r.”, *L'Osservatore Romano* 2 (2014): 7.

³⁴ Franciszek, „Przekaz o rodzinie jako uprzywilejowanym miejscu spotkania w bezinteresownej miłości. Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2015 r.”, *L'Osservatore Romano* 3–4 (2015): 15.

1.4. *Praesupponendum*

Kiedy Franciszek uwypukla w swoich orędziach różne aspekty spotkania jego zbliżającej mocy, łatwo zauważyć w tekście nie tylko jego teologiczne, ale i bardzo osobiste zaangażowanie w promowanie kultury relacji opartych na spotkaniu. Prowokuje to, by szukając w doświadczeniu duchowym Kościoła szerszego kontekstu teologicznego dla spotkania jako modelu komunikacji, spojrzeć na omawiane tu orędzia papieskie również przez pryzmat duchowości, w jakiej sam Franciszek został ukształtowany jako jezuita. Chodzi tu zwłaszcza o zasadę *praesupponendum*. Zasada ta, sformułowana przez św. Ignacego z Loyoli³⁵, w pierwotnym zamyśle stanowiła swoistą przestrożę, by w toku dialogu rekolekcyjnego zarówno dający ćwiczenia ignacjańskie, jak i przyjmujący je starali się ocalać nawzajem swoje wypowiedzi, a nie potępiać. Zasada ta jako „złota reguła porozumienia i dialogu”³⁶ okazała się mądrością bardzo uniwersalną i ponadczasową, i znakomicie nadaje się do modelowania komunikacji nie tylko w przestrzeni kierownictwa duchowego, ale i w szeregu innych życiowych sytuacji. Jej wyraźnie personalistyczny charakter buduje w kontaktach między ludźmi klimat odpowiedni właśnie dla spotkania, gdzie w nastawieniu jednej osoby do drugiej dominuje cierpliwość i wsłuchanie oraz poczucie bycia zaakceptowanym, a nie jedynie tolerowanym³⁷. Echo *praesupponendum* odbija się w wielu miejscach orędzi papieskich, gdzie wzywa do kształtowania atmosfery gotowości na słuchanie siebie nawzajem, do bliskości, uczenia się jednych od drugich oraz otwierania się na dialog i na wzrastanie we wzajemnym zrozumieniu oraz szacunku³⁸. Mówi on: „Słowo chrześcijanina (...) winno mieć za cel przyczynianie się do pogłębiania jedności i nawet jeśli musi zdecydowanie potępić zło, stara się nie zrywać nigdy relacji i komunikacji”³⁹.

2. Aspekty modelującego charakteru spotkania w orędziach Franciszka

Orędzia na Światowy Dzień Społecznego Przekazu są dokumentami bardzo zwięzłymi, przez co zyskują na przejrzystości. We wszystkich dotąd opublikowanych orędziach Franciszka łatwo zatem wychwycić, że pojęcie *spotkanie* stanowi w nich rodzaj klucza redakcyjnego⁴⁰. Ponadto w swojej analizie teologicznej papież posługuje się para-

³⁵ Ignacy Loyola, *Ćwiczenia duchowne* (Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy, 1991), 18.

³⁶ Aleksander Jacyniak, „Egzegeza ignacjańskiej złotej reguły porozumienia i dialogu (*Praesupponendum*)”, *Studia Bobolanum* 3 (2009): 43, dostęp 23.05.2018, <http://bobolanum.pl/images/studia-bobolanum/2009/Studia-Bobolanum-3-2009.pdf>.

³⁷ Franciszek, „Przekaz w służbie kultury spotkania. Orędzie na XLVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2014 r.”, *L'Osservatore Romano* 2 (2014): 7.

³⁸ Franciszek, „Przekaz w służbie kultury spotkania. Orędzie na XLVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2014 r.”, *L'Osservatore Romano* 2 (2014): 6.

³⁹ Franciszek, „Komunikacja i miłosierdzie – owocne spotkanie. Orędzie na L Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2016 r.”, *L'Osservatore Romano* 2 (2016): 9.

⁴⁰ Trzy z pięciu dotychczasowych orędzi na Światowy Dzień Komunikowania Społecznego zawierają słowo *spotkanie* już nawet w samych tytułach tych dokumentów.

dygmatem, który można by również określić mianem *spotkaniowego*⁴¹. Wszystko to czyni przesłanie papieskie bardzo spójnym, zrozumiałym i trafiającym do czytelnika, i – co istotne – bardzo operatywnym. W rezultacie ułatwia to syntetyczne wydobycie z tekstu orędzi takich aspektów wydarzenia spotkania, w których kryje się potencjał do modelowania współczesnych procesów komunikacyjnych, by nadać im styl, w którym przekaz w ostatecznym rozrachunku „okaże się bardziej zdobyczą ludzką niż technologiczną”⁴². Warto dopowiedzieć, że poszukiwanie takiego twórczego modelu ma znaczenie nie tylko na polu poprawy komunikacji, ale przede wszystkim na płaszczyźnie teologii duchowości rozumianej jako refleksja nad praktyką życia duchowego⁴³.

2.1. Spotkanie jako komunikacja w bliskości

Jak zauważa jednak Franciszek, w zalewie nowych technologii komunikacyjnych „grozi nam, że pewne *media* tak nas uwarunkują, że nie będziemy dostrzegali naszego rzeczywistego bliźniego”⁴⁴. Spotkanie jednak zakłada, jak i przywraca bliskość, która prowadzi do otwarcia oczu i serca na realność bliźniego, do wyruszenia ku drugiemu i czułości, gdzie dialog splata się nawet z mową ciała⁴⁵. Spotkanie, w swoim charakterystycznym dowartościowywaniu godności ludzi jako dzieci Bożych, tak modeluje komunikację, by porozumiewanie stawało się odkrywaniem i budowaniem bliskości, zmniejszaniem dystansu, wychodzeniem sobie na przeciw⁴⁶. Bliskość objawia się na pewno w wysłuchaniu – w postawie, w której spotykając się prawdziwie z drugim człowiekiem, przestajemy być widzami, użytkownikami, konsumentami i decydujemy się na wspólne dzielenie tych samych pytań, wątpliwości, a nawet cierpień⁴⁷.

2.2. Spotkanie jako komunikacja przeniknięta miłością

„Miłość ze swej natury jest komunikacją”⁴⁸, definiuje Franciszek. W dynamikę spotkania miłość wpisuje wychodzenie ku drugiemu, budowanie mostów i integrację. Papież

⁴¹ Artur Kołodziejczyk, „Teologia spotkania jako nowy paradygmat refleksji nad Objawieniem”, *Teologia Młodych* 6 (2017): 4, dostęp 20.04.2018, [http://www.wtl.us.edu.pl/tm/6/TM_06\(2017\)4-13.pdf](http://www.wtl.us.edu.pl/tm/6/TM_06(2017)4-13.pdf).

⁴² Franciszek, „Przekaz w służbie kultury spotkania. Orędzie na XLVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2014 r.”, *L'Osservatore Romano* 2 (2014): 6–7.

⁴³ Marek Chmielewski, „Duchowość”, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. Marek Chmielewski (Lublin–Kraków, 2000), 228–230.

⁴⁴ Franciszek, „Przekaz w służbie kultury spotkania. Orędzie na XLVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2014 r.”, *L'Osservatore Romano* 2 (2014): 7.

⁴⁵ Franciszek, „Przekaz o rodzinie jako uprzywilejowanym miejscu spotkania w bezinteresownej miłości. Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2015 r.”, *L'Osservatore Romano* 3–4 (2015): 15.

⁴⁶ Franciszek, „Przekaz o rodzinie jako uprzywilejowanym miejscu spotkania w bezinteresownej miłości. Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2015 r.”, *L'Osservatore Romano* 3–4 (2015): 16.

⁴⁷ Franciszek, „Komunikacja i miłosierdzie – owocne spotkanie. Orędzie na L Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2016 r.”, *L'Osservatore Romano* 2 (2016): 10.

⁴⁸ Franciszek, „Komunikacja i miłosierdzie – owocne spotkanie. Orędzie na L Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2016 r.”, *L'Osservatore Romano* 2 (2016): 8.

wskazuje na kilka pól, w których ten rys spotkania mógłby modelować komunikację. Dobór słów bardzo istotny jest w dyplomacji, w stosunkach między narodami. Papież apeluje, by czuwać „nad sposobem wyrażania się odnośnie do tych, którzy myślą czy działają inaczej, a także tych, którzy mogli się mylić”⁴⁹. Innym obszarem jest posługa duszpasterska, w której komunikacja bez miłosierdzia zamienia się w osąd i odrzucenie oraz radykalny podział na sprawiedliwych oraz grzeszników – w opinii świata przegranych i skazanych na odrzucenie.

2.3. Spotkanie jako komunikacja w prawdzie

Żyjemy w świecie, w którym informacja miesza się z dezinformacją i nieraz trudno nam nawet ocenić, z którą z nich mamy do czynienia. Współcześni nadawcy, w większości związani z mediami społecznościowymi, częściej wydają się być *kupcami uwagi*⁵⁰ niż siewcami prawdy. Fałszywe tożsamości czy fałszywe wiadomości stały się mrocznym standardem, zwłaszcza w komunikacji internetowej. W tę rzeczywistość wpisuje się właśnie spotkanie jako droga dojrzewania do prawdy i do przyjmowania jej. Otwarcie osób na siebie niesie ze sobą ryzyko, na które w spotkaniu decydują się obydwie strony. Jest ono związane z prawdą o nas, o naszych wadach, niedomaganiach, ograniczeniach. Pragnienie spotkania przewyższa jednak lęk, otwierając drzwi do głębszej relacji i komunikacji, w której zgadzamy się na wzajemne przyjęcie siebie takimi, jakimi jesteśmy. Nie jest to proces łatwy, ale jest on na pewno szansą na komunikację bez udawania, maskowania, ukrywania się za kłamstwami i półprawdami. Fałsz „kradnie nam wolność serca”⁵¹, które zaślepione kłamstwem nie umie już zaryzykować daru z siebie i uwierzyć, że człowiek może być kochany mimo swoich ułomności. Prawda, która leży w naturze spotkania, domaga się też uczciwości intencji. Bez prawdy komunikacja jest niejednoznaczna i staje się narzędziem manipulacji drugą osobą, wobec której szybko rozpala się chciwość, interesowność, oportunizm. Trzeba dodać, że prawda w spotkaniu nie jest tylko sumą suchych, niezaprzeczalnych faktów, ale i dołączonej do nich interpretacji, która może być tak skonstruowana, by zranić drugiego i zdyskredytować go w oczach innych. Komunikacja w prawdzie, modelowana przez ducha spotkania, rozpoznawalna jest w pełni dopiero po owocach: „czy rodzą polemikę, pogłębiają podziały, napędlają zniechęceniem czy też przeciwnie, pobudzają do świadomej i dojrzałej refleksji, konstruktywnego dialogu, do skutecznych działań”⁵².

⁴⁹ Franciszek, „Komunikacja i miłosierdzie – owocne spotkanie. Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2016 r.”, *L'Osservatore Romano* 2 (2016): 9.

⁵⁰ Określenie zaczerpnięte z książki Matthew d'Ancona zatytułowanej *Postprawda* (Warszawa: Wydawnictwo Krytyki Politycznej, 2018), 60, przypisywane przez autora niejakiemu Tim Wu, profesorowi Uniwersytetu Columbia w Stanach Zjednoczonych Ameryki.

⁵¹ Franciszek, „Jak demaskować fałszywe wiadomości? Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2018 r.”, nr 2, *L'Osservatore Romano* 2 (2018): 6.

⁵² Franciszek, „Jak demaskować fałszywe wiadomości? Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2018 r.”, nr 3, *L'Osservatore Romano* 2 (2018): 6–7.

2.4. Spotkanie jako komunikacja w nadziei

Parafrazując pewne przysłowie, można powiedzieć, że zła wiadomość obejdzie już pół świata, gdy dobra zakładać będzie dopiero buty. Komercjalizacja mediów doprowadziła dziś do sytuacji, w której rzeczywiście dobry *news* to zły *news*. Dobre wiadomości nie mają takiego wzięcia, bo wydają się nie wzbudzać emocji przyciągających odbiorców. Stąd w naszej komunikacji tyle złych wiadomości, nawet w zwykłych rozmowach. Perspektywa zmienia się jednak wówczas, gdy jako filtr przesiewający codzienne wiadomości przyjmujemy spotkanie, a najbardziej to, które jest spotkaniem z Dobrą Nowiną *par excellence* – z Osobą Chrystusa. „Ta dobra nowina, którą jest sam Jezus, jest dobra, nie dlatego, że jest wolna od cierpienia, ale dlatego, że również cierpienie jest przeżywane w szerszych ramach, jako integralna część Jego miłości do Ojca i do ludzkości”⁵³. Chrystus wprowadza nas w spotkanie ze sobą, ożywiając naszą nadzieję, której jest źródłem. Rodzi to pewien rodzaj optymizmu wybiegającego nie tylko ku wieczności, ale znajdującego swój wyraz w patrzeniu na sprawy doczesne, co natychmiast przekłada się i na styl komunikacji. Papież dodaje: „Chciałbym (...) przyczynić się do poszukiwania otwartego i twórczego stylu komunikacji, który nie będzie nigdy przyznawał złu głównej roli, ale starał się ukazywać możliwe rozwiązania, inspirując w ludziach, którym przekazywane są wiadomości, podejście konstruktywne i odpowiedzialne. Chciałbym zachęcić wszystkich do przedstawiania mężczyznom i kobietom naszych czasów wersji faktów naznaczonej logiką «dobrej nowiny»”⁵⁴.

Zakończenie

Intuicja Franciszka, by wydarzenie spotkania uczynić swoistym modelem do kreowania procesów komunikacyjnych, jest bardzo ciekawym i twórczym podejściem do zagadnienia komunikacji. Papież przy okazji zarysowuje też kontury rzeczywistości, którą można by nazwać duchowością spotkania, wartością dalszego eksplorowania. Ciekawy też jest – tutaj nierozwinięty – wątek komunikacji w rodzinie jako miejscu spotkania w miłości i dojrzewania do rozumienia innych, a także temat modlitwy jako komunikacji. Niniejsze studium nie wyczerpuje jednak zawartości teologicznej orędzi Franciszka na Światowy Dzień Społecznego Przekazu, gdyż zapewne można poddać te dokumenty jeszcze bardziej szczegółowej analizie. Wydaje się jednak, że przedstawione tu przykłady oddziaływania spotkania na komunikację uzasadniają wartość takiego podejścia do zmian, jakie zachodzą zarówno w sferze technologicznej, jak i w samym człowieku, już nieodwracalnie chyba związanym z nowoczesnymi narzędziami komunikacji. Droga zaproponowana przez Franciszka naznaczona jest nadzieją, że kultura spotkania i komunikacja, sprzężone w jeden dynamizm, będą dla siebie nawzajem

⁵³ Franciszek, „Przekazujemy nadzieję i ufność w naszych czasach. Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2017 r.”, *L'Osservatore Romano* 2 (2017): 7.

⁵⁴ Franciszek, „Przekazujemy nadzieję i ufność w naszych czasach. Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2017 r.”, *L'Osservatore Romano* 2 (2017): 7.

twórczym impulsem i wniosą nową jakość i świeży styl w komunikowanie społeczne. Na koniec warto przywołać słowa samego papieża, który stwierdza: „Odkrywając każdego dnia na nowo to życiowe centrum, jakim jest spotkanie, ten «żywy początek», będziemy umieli kształtować nasz stosunek do technologii, zamiast pozwalać, by one nami kierowały”⁵⁵.

Bibliografia

- Benedykt XVI. *Encyklika „Deus caritas est”*. Poznań: Pallottinum, 2006.
- Benedykt XVI. *Posynodalna adhortacja apostolska „Verbum Domini”*. Kraków: Wydawnictwo M, 2010.
- Chmielewski, Marek. „Duchowość”. W: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. Marek Chmielewski, 228–230. Lublin–Kraków, 2000.
- d’Ancona, Matthew. *Postprawda*. Warszawa: Wydawnictwo Krytyki Politycznej, 2018.
- Franciszek. „Jak demaskować fałszywe wiadomości? Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2018 r.”. *L’Osservatore Romano* 2 (2018): 4–7.
- Franciszek. „Komunikacja i miłosierdzie – owocne spotkanie. Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2016 r.”. *L’Osservatore Romano* 2 (2016): 8–10.
- Franciszek. „Przekaz o rodzinie jako uprzywilejowanym miejscu spotkania w bezinteresownej miłości. Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2015 r.”. *L’Osservatore Romano* 3–4 (2015): 15–17.
- Franciszek. „Przekaz w służbie kultury spotkania. Orędzie na XLVIII Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2014 r.”. *L’Osservatore Romano* 2 (2014): 6–8.
- Franciszek. „Przekazujmy nadzieję i ufność w naszych czasach. Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2017 r.”. *L’Osservatore Romano* 2 (2017): 7–8.
- Jacyniak, Aleksander. „Egzegeza ignacjańskiej złotej reguły porozumienia i dialogu (*Praesupponendum*)”. *Studia Bobolanum* 3 (2009): 43–64. Dostęp 23.05.2018. <http://bobolanum.pl/images/studia-bobolanum/2009/Studia-Bobolanum-3-2009.pdf>.
- Jan Paweł II. *Encyklika „Fides et ratio”*. Kraków: Wydawnictwo M, 1998.
- Jan Paweł II. *Mężczyzną i niewiastą stworzył ich. Odkupienie ciała a sakramentalność małżeństwa*. Watykan: Libreria Editrice Vaticana, 1986.
- Jan Paweł II. „«Rozgłaszajcie na dachach»; Ewangelia w epoce globalnej komunikacji”. W: *Orędzia Papieskie na Światowe Dni Komunikacji Społecznej 1967–2002*, red. Marek Lis, 235–239. Częstochowa: Edycja Świętego Pawła, 2002.
- Karoń, Anna. *Dramat spotkania z Bogiem i człowiekiem w myśli Karola Wojtyły Jana Pawła II*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej, 1994.
- Kołodziejczyk, Artur. „Teologia spotkania jako nowy paradygmat refleksji nad Objawieniem”. *Teologia Młodych* 6 (2017): 4–13. Dostęp 20.04.2018. [http://www.wtl.us.edu.pl/tm/6/TM_06\(2017\)4-13.pdf](http://www.wtl.us.edu.pl/tm/6/TM_06(2017)4-13.pdf).
- Loska, Krzysztof. *Dziedzictwo McLuhana – między nowoczesnością a ponowoczesnością*. Kraków: RABID, 2001.
- Loyola, Ignacy. *Ćwiczenia duchowne*. Kraków: Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy, 1991.
- Paweł VI. „Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym”. W: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst polski*, 341–362. Poznań: Pallottinum, 2002.

⁵⁵ Franciszek, „Przekaz o rodzinie jako uprzywilejowanym miejscu spotkania w bezinteresownej miłości. Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2015 r.”, *L’Osservatore Romano* 3–4 (2015): 17.

- Paweł VI. „Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym”. W: Sobór Watykański II. *Konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst polski*, 526–606. Poznań: Pallottinum, 2002.
- Paweł VI. „Prasa, kino radio i telewizja w służbie postępu ludzkości”. W: *Orędzia Papieskie na Światowe Dni Komunikacji Społecznej 1967–2002*, red. Marek Lis, 17–20. Częstochowa: Edycja Świętego Pawła, 2002.
- Paweł VI. „Środki komunikacji ważnymi elementami cywilizacji”. W: *Orędzia Papieskie na Światowe Dni Komunikacji Społecznej 1967–2002*, red. Marek Lis, 11–16. Częstochowa: Edycja Świętego Pawła, 2002.
- Pius XII. *Encyklika „Miranda prorsus”. O kinematografii, radiu i telewizji*. Warszawa: Te Deum, 2002).
- Ratzinger, Joseph/Benedykt XVI. *Jezus z Nazaretu*. Cz. I. Kraków: Wydawnictwo M, 2011.
- Rzeszutko-Iwan, Małgorzata. „W stronę dialogu – o modelach, wymiarach i strategiach komunikacyjnych”. *Poznańskie Spotkania Językoznawcze* 32 (2016): 31–42. Dostęp 15.04.2018. DOI:10.14746/psj.2016.32.3.
- Tischner, Józef. *Filozofia dramatu*. Paris: Éditions du Dialogue, 1990.
- Żurek, Anita. „Komunikacja interpersonalna drogą do chrześcijańskiego braterstwa”. *Studia Koszalińsko-Koło-brzeskie* 23 (2016): 277–289. Dostęp 18.04.2018. DOI: 10.18276/skk.2016.23-18.
- Żydek, Paulina. „Sytuacja spotkania w perspektywie społecznej, filozoficznej i pedagogicznej”. *Biblioteka Współczesnej Myśli Pedagogicznej* 4 (2015): 182–189. Dostęp 20.04.2018. <http://www.bwmp.up.krakow.pl/wp-content/uploads/2016/10/%C5%BBydek.pdf>.

Streszczenie

Bezprecedensowy rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych na pewno jest szansą człowieka i motorem wielu zmian w nim samym i w środowisku jego życia. Samo narastanie tempa przemian nie jest jednak równoznaczne z podążaniem we właściwym kierunku. Stąd, obok ciągle zwiększających się możliwości technologicznych, potrzeba jeszcze operatywnego modelu komunikacji, który w coraz większej złożoności i płynności procesów komunikacyjnych stanowiłby pewny punkt odniesienia i oparcia. Taki właśnie model, inspirowany teologiczną dynamiką wydarzenia spotkania, proponuje papież Franciszek w swoich orędziach na Światowy Dzień Komunikowania Społecznego.

Słowa kluczowe: spotkanie, bliskość, komunikacja, orędzia Franciszka, Dzień Komunikacji Społecznej

Abstract

MEETING AS A MODEL OF COMMUNICATION IN THE MESSAGES OF POPE FRANCIS FOR THE WORLD COMMUNICATIONS DAY

The unprecedented development of information and communication technologies is certainly a chance for man and the driving force of many changes in himself and in his life environment. However, the mere growth of the pace of change is not tantamount to going in the right direction. Hence, in addition to the constantly increasing technological possibilities, there is a need for an operational communication model, which in a growing complexity and fluidity

of communication processes would provide a certain point of reference and support. Such a model, inspired by the theological dynamics of the event, is proposed by Pope Francis in his messages for World Communication Day.

Keywords: meeting, closeness, communication, messages of Francis, Social Communication Day